

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การตัดสินใจอยู่เป็นโสดของผู้หญิงในยุคโลกาภิวัตน์” ผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องทัศนคติ (Attitude)
2. แนวคิดเรื่องการตัดสินใจ (Decision Making)
3. แนวคิดเรื่องปิตาธิปไตย (Patriarchy)
4. แนวคิดเรื่องบทบาทความสัมพันธ์หญิงชาย (Gender Relations)
5. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity)
6. แนวคิดเรื่องปัจจัยของการอยู่เป็นโสด
7. แนวคิดเรื่องค่านิยมของสังคม
8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องทัศนคติ (Attitude)

ทัศนคติ (“ทัศนคติ,” ม.ป.ป., tab. 1-6) คือ ความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และความเชื่อ หรือการรับรู้ของบุคคลกับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมได้ตอบในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมายของทัศนคตินั้น

พรทิพย์ บุญนิพัทธ์ ได้ศึกษาถึงการแยกองค์ประกอบของทัศนคติได้ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ (The Cognitive Component) คือ ส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ทัวไปทั้งที่ชอบ และไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้ หรือคิดว่าสิ่งใดดีมักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น แต่หากมีความรู้มาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดีก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component) คือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นลักษณะที่เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (The Behavioral Component) คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก

จะเห็นได้ว่า การมีบุคคลมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดต่างก็เนื่องมาจากบุคคลมีความเข้าใจ มีความรู้สึก หรือมีแนวความคิดแตกต่างกันนั่นเอง ดังนั้น ส่วนประกอบทางด้านความคิด หรือความรู้ ความเข้าใจ จึงนับได้ว่าเป็นส่วนประกอบขั้นพื้นฐานของทัศนคติ และส่วนประกอบนี้จะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความรู้สึกของบุคคลอาจออกมาในรูปแบบแตกต่างกันทั้งในทางบวก และทางลบ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และการเรียนรู้

เครซ และ ครัทท์ฟิลด์ ได้ให้ความเห็นว่า ทัศนคติอาจเกิดขึ้นจาก

1. การตอบสนองของความต้องของบุคคล นั่นคือ สิ่งใดตอบสนองความต้องการของตนได้ บุคคลนั้นก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากสิ่งใดตอบสนองความต้องการของตนไม่ได้ บุคคลนั้นก็จะมีทัศนคติไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. การได้เรียนรู้ความจริงต่าง ๆ อาจโดยการอ่าน หรือจากคำบอกเล่าของผู้อื่นก็ได้ ฉะนั้น บางคนจึงอาจเกิดทัศนคติไม่ดีต่อผู้อื่นจากการฟังคำติฉินที่ใคร ๆ มาบอกไว้ก่อนก็ได้

3. การเข้าไปเป็นสมาชิก หรือสังกัดกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คนส่วนมากมักยอมรับเอาทัศนคติของกลุ่มมาเป็นของตน หากทัศนคตินั้นไม่ขัดแย้งกับทัศนคติของตนเกินไป

4. ทัศนคติ ส่วนสำคัญกับบุคลิภาพของบุคคลนั้นด้วย คือ ผู้ที่มีบุคลิภาพสมบูรณ์ มักมองผู้อื่นในแง่ดี ส่วนผู้ปรับตัวยากจะมีทัศนคติในทางตรงข้าม คือ มักมองว่า มีคนคอยฉ้อฉล ทรยศ หรือคิดร้ายต่าง ๆ ต่อตน

กอร์ดอน อัลพอร์ท ได้ให้ความเห็นเรื่องทัศนคติว่าอาจเกิดขึ้นจากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. เกิดจากการเรียนรู้ เด็กเกิดใหม่จะได้รับการอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรม และประเพณีจากบิดามารดา ทั้งโดยทางตรง และทางอ้อม ตลอดจนได้เห็นแนวการปฏิบัติของพ่อแม่ แล้วรับมาปฏิบัติตามต่อไป

2. เกิดจากความสามารถในการแยกแยะความแตกต่าง คือ แยกสิ่งใดดี ไม่ดี เช่น ผู้ใหญ่กับเด็กจะมีการกระทำที่แตกต่างกัน

3. เกิดจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ซึ่งแตกต่างกันออกไป เช่น บางคนมีทัศนคติไม่ดีต่อครู เพราะเคยตำหนิตน แต่บางคนมีทัศนคติที่ดีต่อครูคนเดียวเท่านั้น เพราะเคยเขยชมตนเสมอ

4. เกิดจากการเลียนแบบ หรือรับเอาทัศนคติของผู้อื่นมาเป็นของตน เช่น เด็กอาจรับทัศนคติของบิดามารดา หรือครูที่ตนนิยมชมชอบมาเป็นทัศนคติของตนได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ กล่าวถึง การเกิดทัศนคติว่า ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learning) จากแหล่งทัศนคติ (Source of Attitude) ต่าง ๆ ที่มีอยู่มากมาย และแหล่งที่ทำให้คนเกิดทัศนคติที่สำคัญคือ

1. ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เมื่อบุคคลมีประสบการณ์เฉพาะอย่างต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดในทางที่ดีหรือไม่ดี จะทำให้เขาเกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปในทางที่ดีหรือไม่ดี จะทำให้เกิดทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปในทิศทางที่เขาเคยมีประสบการณ์มาก่อน

2. การติดต่อสื่อสารจากบุคคลอื่น (Communication from others) จะทำให้เกิดทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ จากผู้อื่นได้ เช่น เด็กที่ได้รับการสั่งสอนจากผู้ใหญ่จะเกิดทัศนคติต่อการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่เคยรับรู้มา

3. สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ เช่น เด็กที่เคารพเชื่อฟังพ่อแม่จะเลียนแบบการแสดงท่าชอบ หรือไม่ชอบต่อสิ่งหนึ่งตามไปด้วย

4. ความเกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) ทัศนคติหลายอย่างของบุคคลเกิดขึ้นเนื่องจากความเกี่ยวข้องกับสถาบัน เช่น ครอบครัว โรงเรียน หรือหน่วยงาน เป็นต้น

ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า ทัศนคติก่อตัวเกิดขึ้นมาและเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน คือ

1. การจูงใจทางร่างกาย (Biological Motivation) ทัศนคติจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งกำลังดำเนินการตอบสนองตามความต้องการ หรือแรงผลักดันทางร่างกาย ตัวบุคคลจะสร้างทัศนคติที่ดีต่อบุคคลหรือสิ่งของที่สามารถช่วยให้เขามีโอกาสตอบสนองความต้องการของตนได้

2. ข่าวสารข้อมูล (Information) ทัศนคติจะมีพื้นฐานมาจากชนิดและขนาดของข่าวสารที่ได้รับรวมทั้งลักษณะของแหล่งที่มาของข่าวสารด้วยกลไกของการเลือกเฟ้นในการมองเห็นและเข้าใจปัญหาต่าง ๆ (Selective Perception) ข่าวสารข้อมูลบางส่วนที่เข้ามาสู่บุคคลนั้น จะทำให้บุคคลนั้นเก็บไปคิด และสร้างเป็นทัศนคติขึ้นมาได้

3. การเข้าเกี่ยวข้องกับกลุ่ม (Group affiliation) ทัศนคติบางอย่างอาจมาจากกลุ่มต่าง ๆ ที่บุคคลเกี่ยวข้องอยู่ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เช่น ครอบครัว วัด กลุ่มเพื่อนร่วมงานกลุ่มกีฬา กลุ่มสังคมต่าง ๆ โดยกลุ่มเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งรวมของค่านิยมต่าง ๆ แต่ยังมี การถ่ายทอดข้อมูลให้แก่บุคคลในกลุ่ม ซึ่งทำให้สามารถสร้างทัศนคติขึ้นได้ โดยเฉพาะครอบครัวและกลุ่มเพื่อนร่วมงานเป็นกลุ่มที่สำคัญที่สุด (Primary Group) ที่จะ เป็นแหล่งสร้างทัศนคติให้แก่บุคคลได้

4. ประสบการณ์ (Experience) ประสบการณ์ของคนที่มีต่อวัตถุสิ่งของย่อมเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้บุคคลต่าง ๆ ตีค่าสิ่งที่เขาได้มีประสบการณ์มาจนกลายเป็นทัศนคติได้

5. ลักษณะท่าทาง (Personality) ลักษณะท่าทางหลายประการต่างก็มีส่วนทางอ้อมที่สำคัญในการสร้างทัศนคติให้กับตัวบุคคล

ปัจจัยต่าง ๆ ของการก่อตัวของทัศนคติเท่าที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ในความเป็นจริงจะมีได้มีการเรียงลำดับตามความสำคัญแต่อย่างไรก็ดี ทั้งนี้ เพราะปัจจัยแต่ละทางเหล่านี้ ตัวไหนจะมีความสำคัญต่อการก่อตัวของทัศนคติมากหรือน้อยย่อมสุดแล้วแต่ว่า การพิจารณาสร้างทัศนคติต่อสิ่งดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยใดมากที่สุด

บุคคลสามารถแสดงทัศนคติออกได้ 3 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ทัศนคติทางเชิงบวก เป็นทัศนคติที่ชักนำให้บุคคลแสดงออกมีความรู้สึก หรืออารมณ์จากสภาพจิตใจได้ตอบ ในด้านดีต่อบุคคลอื่น หรือเรื่องราวใดเรื่องราวหนึ่ง รวมทั้งหน่วยงาน องค์กร สถาบัน และการดำเนินกิจการขององค์กรอื่น ๆ เช่น กลุ่มชาวเกษตรกรย่อมมีทัศนคติทางบวก หรือมีความรู้สึกที่ดีต่อสหกรณ์การเกษตร และให้ความสนับสนุนร่วมมือด้วยการเข้าเป็นสมาชิก และร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ เป็นต้น

2. ทัศนคติทางลบ หรือไม่ดี คือ ทัศนคติที่สร้างความรู้สึกเป็นไปในทางเสื่อมเสีย ไม่ได้รับความเชื่อถือ หรือไว้วางใจ อาจมีความเคลือบแคลงระแวงสงสัย รวมทั้งเกลียดชังต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เรื่องราว หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือหน่วยงานองค์กร สถาบันและการดำเนินกิจการขององค์กร และอื่น ๆ เช่น พนักงาน เจ้าหน้าที่บางคน อาจมีทัศนคติเชิงลบต่อบริษัท ก่อให้เกิดอคติขึ้นในจิตใจของเขา จนพยายามประทุติและปฏิบัติต่อต้านกฎระเบียบของบริษัทอยู่เสมอ

3. ทัศนคติที่บุคคลไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องราวหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง หรือต่อบุคคลหน่วยงาน สถาบัน องค์กร และอื่น ๆ โดยสิ้นเชิง เช่น นักศึกษาบางคนอาจมีทัศนคตินิ่งเฉยอย่างไม่มีความคิดเห็นต่อปัญหาได้เถียงเรื่องกฎระเบียบว่าด้วยระเบียบของนักศึกษา

ทัศนคติทั้ง 3 ประเภทนี้ บุคคลอาจจะมีเพียงประการเดียวหรือหลายประการก็ได้ ขึ้นอยู่กับความมั่นคงในความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อหรือค่านิยมอื่น ๆ ที่มีต่อบุคคล สิ่งของ การกระทำ หรือสถานการณ์

แคลเนียด แคทซ์ ได้อธิบายถึงหน้าที่หรือกลไกของทัศนคติที่สำคัญไว้ 4 ประการ ดังนี้ คือ

1. เพื่อใช้สำหรับการปรับตัว (Adjustment) หมายความว่า ตัวบุคคลทุกคนจะอาศัยทัศนคติเป็นเครื่องยึดถือ สำหรับการปรับพฤติกรรมของตนให้เป็นไปในทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนสูงที่สุด และให้มีผลเสียน้อยที่สุด ดังนี้ ทัศนคติจึงสามารถเป็นกลไกที่จะสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ของเขา และด้วยสิ่งเหล่านี้เองที่จะทำให้แนวโน้มของพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ต้องการมากที่สุด

2. เพื่อป้องกันตัว (Ego-Defensive) โดยปกติในทุกขณะคนทั่วไปมักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับความจริงในสิ่งซึ่งเป็นที่ยึดแย้งกับความนึกคิดของตน (Self-Image) ดังนี้ ทัศนคติจึงสามารถสะท้อนออกมาเป็นกลไกที่ป้องกันตัวโดยการแสดงออกเป็นความรู้สึก ถูกเหยียดหยามหรือตีฉุกลงโทษคนอื่น และขณะเดียวกันก็จะยกตนเองให้สูงกว่า ด้วยการมีทัศนคติที่ถือว่าตนนั้นเหนือกว่าผู้อื่น โดยการก่อตัวที่เกิดขึ้นมาของทัศนคติในลักษณะนี้จะมีลักษณะแตกต่างจากการมีทัศนคติเป็นเครื่องมือในการปรับตัว ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวคือ ทัศนคติจะมีใช้พัฒนาขึ้นมาจากการมีประสบการณ์กับสิ่งนั้น ๆ โดยตรง หากแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากภายในตัวผู้หนึ่งเอง และสิ่งที่เป็นเป้าหมายของการแสดงออกมาซึ่งทัศนคตินั้น ก็เป็นเพียงสิ่งที่เขาผู้หนึ่งหวังใช้เพียงเพื่อการระบายความรู้สึกเท่านั้น

3. เพื่อการแสดงความหมายของค่านิยม (Value Expressive) ทัศนคตินั้นเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมต่าง ๆ และด้วยทัศนคตินี้เองที่จะใช้สำหรับสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมต่าง ๆ ในลักษณะที่จำเพาะเจาะจงยิ่งขึ้น ดังนั้น ทัศนคติจึงสามารถใช้สำหรับอธิบาย และบรรยายความเกี่ยวกับค่านิยมต่าง ๆ ได้

4. เพื่อเป็นตัวจัดระเบียบเป็นความรู้ (Knowledge) ทัศนคติจะเป็นมาตรฐานที่ตัวบุคคลจะสามารถใช้ประเมิน และทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมที่มีอยู่รอบตัวเขา ด้วยกลไกดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ตัวบุคคลสามารถรู้ และเข้าใจถึงระบบและระเบียบของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขาได้

เฮอริเบริท ซี. เคลแทน ได้อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ โดยมีความเชื่อว่าทัศนคติอย่างเดียวกันอาจเกิดในตัวบุคคลด้วยวิธีที่ต่างกัน จากความคิดนี้ เฮอริเบริท ได้แบ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การยินยอม (Compliance)

การยินยอมจะเกิดได้เมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อตัวเขา และมุ่งหวังจะได้รับความพอใจจากบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลนั้น การที่บุคคลยอมกระทำตามสิ่งที่ยากให้เขากระทำนั้น ไม่ใช่เพราะบุคคลเห็นด้วยกับสิ่งนั้น แต่เป็นเพราะเขาคาดหวังว่าจะได้รับรางวัลหรือการยอมรับจากผู้อื่นในการเห็นด้วย และกระทำตาม ดังนั้น ความพอใจที่ได้รับจากการยอม

กระทำตาม นั้น เป็นผลมาจากอิทธิพลทางสังคม หรืออิทธิพลของสิ่งที่ก่อให้เกิดการยอมรับนั้น กล่าวได้ว่า กายอมกระทำตามนี้เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ซึ่งจะมีพลังผลักดันให้บุคคลยอมกระทำตามมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับจำนวนหรือความรุนแรงของรางวัลและการลงโทษ

2. การเลียนแบบ (Identification)

การเลียนแบบเกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งเร้า หรือสิ่งกระตุ้น ซึ่งการยอมรับนี้เป็นผลมาจากการที่บุคคลต้องการจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรือที่พอใจระหว่างตนเองกับผู้อื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น จากการเลียนแบบนี้ ทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนไปมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าให้เกิดการเลียนแบบ กล่าวได้ว่า การเลียนแบบเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติซึ่งพลังผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความน่าโน้มน้าวใจของสิ่งเร้าที่มีต่อบุคคลนั้น การเลียนแบบจึงขึ้นอยู่กับพลัง (Power) ของผู้ส่งสาร บุคคลจะรับเอาบทบาททั้งหมดของคนอื่นมาเป็นของตนเอง หรือแลกเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกัน บุคคลจะเชื่อในสิ่งที่ตัวเองเลียนแบบ แต่ไม่รวมถึงเนื้อหาและรายละเอียดในการเลียนแบบ ทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนไปมาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

3. ความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (Internalization)

เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่า ซึ่งตรงกับความต้องการภายในค่านิยมของเขา พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในลักษณะนี้จะสอดคล้องกับค่านิยมที่บุคคลมีอยู่เดิม ความพึงพอใจที่ได้จะขึ้นอยู่กับเนื้อหารายละเอียดของพฤติกรรมนั้น ๆ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ถ้าความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมถูกกระทบไม่ว่าจะในระดับใดก็ตาม จะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติทั้งสิ้น

ทัศนคติ กับ พฤติกรรมมีความสัมพันธ์ มีผลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ทัศนคติมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลในขณะเดียวกันการแสดงพฤติกรรมของบุคคลก็มีผลต่อทัศนคติของบุคคลด้วย

คาร์เตอร์ วี กู๊ด กล่าวว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง (facts) ความจริง (truth) เป็นข้อมูลที่มนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมจากประสบการณ์ต่าง ๆ การที่บุคคลยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างมีเหตุผล บุคคลควรจะต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับสิ่งนั้นเพื่อประกอบการตัดสินใจ นั่นก็คือ บุคคลจะต้องมีข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่สนับสนุนและให้คำตอบข้อสงสัยที่บุคคลมีอยู่ ชี้แจงให้บุคคลเกิดความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รวมทั้งเกิดความตระหนัก ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ด้วย

โดยสรุป ทักษะคิด ในงานที่นี้เป็นเรื่องของจิตใจ ทว่าที่ ความรู้สึกนึกคิด และความโน้มเอียงของบุคคลที่มีต่อข้อมูลข่าวสาร และการเปิดรับ รายการกรองสถานการณ์ที่ได้รับมา ซึ่งเป็นได้ทั้งเชิงบวก และลบ ทักษะคิด มีผลให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมาจะเห็นได้ว่า ทักษะคิดประกอบด้วยความคิดที่มีผลต่ออารมณ์ และความรู้สึกนั้นออกมาโดยทางพฤติกรรม

ทัศนคติของคนทั่วไปในสังคมที่มีต่อการแต่งงาน ถือว่า การแต่งงานเป็นรากฐานที่สำคัญของสถาบันครอบครัว และเป็นที่ยอมรับกันว่าสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันหลักของครอบครัว สังคมได้พยายามที่จะผลักดันให้สมาชิกของสังคมได้เข้าสู่การแต่งงาน โดยมีจุดประสงค์หลักคือการเพิ่มสมาชิก ให้กับสังคมเพื่อที่จะดำรงสถาบันครอบครัวเอาไว้ ค่านิยมของสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการที่จะผลักดันให้สมาชิกในสังคมเข้าสู่การแต่งงาน สังคมได้ใช้กระบวนการ สิทธาณุมติ (social sanction) เป็นเครื่องมือในการผลักดัน โดยทำการลดคุณค่า (devalued) ผู้ที่เป็นโสด Adams (ซัททง, 2541, น. 5) ก็กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “มโนทัศน์ ของคำว่า คนโสด นั้นจะรวมถึงลักษณะของการถูกลดคุณค่าทางสังคมเอาไว้ด้วย และเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งของสังคมที่ชักจูงให้คนในสังคมเข้าสู่การแต่งงาน คือ เครื่องมือแบบตายตัว (stereotypes) ผู้ที่ไม่ได้แต่งงานมักจะตกเป็นเหยื่อของการถูกกำหนดแบบตายตัวหลาย ๆ แบบด้วยกัน ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะในทางที่ไม่ดี เช่น คนโสดมักจะถูกมองว่าเป็นคนที่มีแนวโน้มชอบเพศเดียวกัน หรือเป็นคนที่เห็นแก่ตัวไม่ต้องการรับผิดชอบชีวิตครอบครัว หรืออาจถูกมองว่าเป็นคนที่ไม่มีการตอบสนองทางเพศ ซึ่งเครื่องมือนี้จะช่วยควบคุมคนในสังคมให้ปฏิบัติตามค่านิยมของคนในสังคมได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า การอยู่เป็นโสดได้มีสัดส่วนที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงก็มีทั้งทัศนคติที่ดีต่อการอยู่เป็นโสด เช่นในกลุ่มที่ชอบใช้ชีวิตอิสระไม่ต้องการที่จะอยู่ร่วมกับใคร ไม่ต้องการรับผิดชอบเรื่องในครอบครัว กลุ่มนี้ก็จะมีความสุขที่จะมีชีวิตรโสด แต่ในอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องอยู่เป็นโสดด้วยความจำเป็นก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการอยู่เป็นโสด เช่น ในด้านกายภาพผู้หญิงที่คิดว่าตนเองมีรูปร่างหน้าตาที่ไม่ดี หรือในผู้หญิงที่มีความพิการไม่สมประกอบ ในด้านจิตใจ ผู้หญิงที่มาจากครอบครัวที่แตกแยก มีความรุนแรงในครอบครัว หรือเคยผิดหวังในความรักทำให้ไม่ต้องการที่จะมีความรักอีก ในกลุ่มผู้หญิงพวกนี้ก็ต้องการที่จะอยู่เป็นโสด นี่ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของทัศนคติที่มีต่อการอยู่เป็นโสด ทำให้มีความสนใจที่จะนำไปสู่การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีส่วนในการตัดสินใจของผู้หญิงที่จะครองตัวเป็นโสด

2. แนวคิดเรื่องการตัดสินใจ (Decision Making)

การตัดสินใจ (Decision making) หมายถึง การพิจารณาตกลงใจซึ่งขาดเล็ดทางเลือกที่มีอยู่มากกว่าหนึ่งทางเลือกในอันที่ให้มีการกระทำในลักษณะเฉพาะใด ๆ หรือหมายถึง การตกลงใจเลือกข้อยุติ ข้อขัดแย้ง ข้อถกเถียง เพื่อให้มีการกระทำไปในทางหนึ่งทางใดที่ได้มีการพิจารณาเลือกหรือตรวจสอบอย่างรอบคอบแล้ว (“ทฤษฎีการตัดสินใจ,” ม.ป.ป.)

ความสามารถในการทำงานหรือดำเนินชีวิต นอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถในงานที่ทำแล้ว สิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือ การตัดสินใจ (Decision Making) (เทพ สงวนกิตติพันธุ์, ม.ป.ป.) การตัดสินใจเปรียบเสมือนหัวใจของการทำงานและดำเนินชีวิต ทั้งนี้ เพราะการตัดสินใจจะมีอยู่ในแทบทุกขั้นตอนและทุกกระบวนการของการทำงาน แม้แต่บุคคลทั่วไปก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงเรื่องการตัดสินใจได้ นับตั้งแต่บุคคลตื่นขึ้นมาก็จะมีการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นการเลือกชุดที่จะใส่เวลาที่จะออกจากบ้าน เส้นทางที่จะใช้เดินทาง เป็นต้น และถ้าเรื่องที่ต้องการตัดสินใจนั้นเป็นเรื่องใหญ่ ซึ่งหมายถึง เรื่องที่หากตัดสินใจแล้วผิดพลาดจะเกิดความเสียหายมากหรือแก้ไขได้ยาก การตัดสินใจในเรื่องใหญ่ ๆ เหล่านี้ควรต้องพิจารณาให้รอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจลงไป ทั้งนี้ การตัดสินใจในบางเรื่องของคุณอาจหมายถึงชีวิตหรืออนาคตของคุณคนนั้น เพราะฉะนั้น บุคคลต่าง ๆ จะต้องเลือกตัดสินใจในทางที่จะให้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุดออกมา

เนื่องจากความต้องการของคุณคนหลาย ๆ อย่างอาจเกิดขึ้นได้ในเวลาเดียวกันจึงก่อให้เกิดความขัดแย้งใจเมื่อต้องเลือกตัดสินใจ ซึ่งปรากฏได้ 3 ลักษณะ คือ

1. Approach and Approach Conflict เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากต้องตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ เพียงอย่างเดียวจากสิ่งที่ต้องการหรือชอบทั้งคู่หรือทั้งหมด เช่น ต้องการทั้งรถยนต์และบ้านแต่ต้องเลือกเพียงอย่างเดียว เป็นต้น

2. Avoidance and Avoidance Conflict เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากต้องตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ เพียงอย่างเดียวจากสิ่งที่ไม่ต้องการหรือไม่ชอบทั้งคู่หรือทั้งหมด เช่น ไม่ต้องการถูกลดขั้นเงินเดือน หรือตัดเงินเดือน แต่ต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นต้น

3. Approach and Avoidance Conflict เป็นความขัดแย้งที่เกิดจากต้องตัดสินใจเลือกสิ่งต่าง ๆ จากสิ่งที่มีทั้งความต้องการหรือชอบและไม่ต้องการหรือไม่ชอบอยู่ในของแต่ละสิ่งนั้น ๆ เช่น ทางลัดแต่ถนนไม่ดีกับทางอ้อมแต่ถนนดี ต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง หรือชอบของหวานแต่กลัวอ้วน ต้องเลือกว่า จะกินของหวานหรือไม่กิน เป็นต้น

ภาวะความขัดแย้งใจของบุคคลดังกล่าวจะเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเสมอ ก่อให้เกิดปัญหาแก่บุคคลในการตัดสินใจ ดังนั้น บุคคลจึงควรอาศัยประสบการณ์ ข้อมูล และปัจจัยต่าง ๆ ตลอดจนควรจะมีความระมัดระวังที่ดีในการตัดสินใจจึงจะช่วยลดปัญหาความผิดพลาดในการตัดสินใจลงได้

การตัดสินใจที่จะให้เกิดความผิดพลาดน้อยนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ เรื่องข้อมูล การใช้ข้อมูลในการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง หากผู้ตัดสินใจมีการหาข้อมูลและได้ข้อมูลที่ดีในการตัดสินใจ ก็จะทำให้การตัดสินใจนั้นมีโอกาสของความผิดพลาดเกิดขึ้นได้น้อย ในทางตรงกันข้ามหากผู้ที่จะตัดสินใจจะเลยการใช้ข้อมูลในการตัดสินใจแล้ว โอกาสของความผิดพลาดก็ย่อมเกิดขึ้นได้มากในทำนองเดียวกัน โดยความสำคัญของข้อมูลในการตัดสินใจแบ่งได้ดังนี้

1. การใช้ข้อมูลในการตัดสินใจแบบต่าง ๆ

การใช้ข้อมูลของบุคคลในการตัดสินใจ อาจจัดได้เป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1) การตัดสินใจที่อยู่ในบริเวณที่มีมืด (Dark area) หมายถึง การตัดสินใจที่ไม่มีข้อมูลหรือมีข้อมูลน้อย ทำให้ผลของการตัดสินใจไม่แน่นอน (Uncertainty) เกิดความผิดพลาดได้ง่าย

2) การตัดสินใจที่อยู่ในบริเวณที่สลัว (Gray area) หมายถึง การตัดสินใจที่มีข้อมูลอยู่บ้างแต่อาจไม่เพียงพอผลของการตัดสินใจจึงต้องเสี่ยง (Risk) ซึ่งความผิดพลาดยังมีโอกาสเกิดขึ้นได้

3) การตัดสินใจที่อยู่ในบริเวณที่สว่าง (Light area) หมายถึง การตัดสินใจที่มีข้อมูลมากและเป็นข้อมูลที่ดี ผลของการตัดสินใจจะมีความแน่นอน (Certainty) มากขึ้น ความผิดพลาดจึงเกิดขึ้นได้น้อยมาก

2. ลักษณะของข้อมูลที่ดีในการตัดสินใจมีดังนี้

- 1) ต้องมาจากแหล่งเชื่อถือได้
- 2) มีความถูกต้อง
- 3) มีความชัดเจน
- 4) มีมากพอ
- 5) เป็นปัจจุบัน

การตัดสินใจของบุคคลจะมีตั้งแต่เรื่องที่ยาก ๆ ไปจนถึงเรื่องที่ซับซ้อนยุ่งยากเสียค่าใช้จ่ายน้อยไปจนถึงเสียค่าใช้จ่ายมาก มีเวลาในการตัดสินใจมากไปจนถึงมีเวลาน้อย เป็นต้น ดังนั้น การตัดสินใจที่ดีจึงควรมีโดยทั่วไปแล้วกระบวนการตัดสินใจประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) กำหนดเรื่องที่จะตัดสินใจ (Decision Statement)

- 2) กำหนดเกณฑ์ที่ต้องการ (Criteria)
- 3) ตัวเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดมีกี่ตัว (Alternatives)
- 4) วิเคราะห์ส่วนดีของตัวเลือกแต่ละตัว (Benefit Analysis)
- 5) วิเคราะห์ส่วนเสียของตัวเลือกแต่ละตัว (Risk Analysis)
- 6) เปรียบเทียบส่วนดีและส่วนเสียของตัวเลือกทุกตัวและตัดสินใจ (Decision)

การตัดสินใจของบุคคลที่มักจะทำให้เกิดความผิดพลาดอาจเกิดสาเหตุต่าง ๆ ได้หลายสาเหตุ ทั้งนี้ สาเหตุสำคัญ ๆ ที่พอจะยกมากล่าวได้ คือ

- 1) การตัดสินใจโดยอาศัยนิสัยและความเคยชิน
- 2) การตัดสินใจที่ขาดข้อมูลหรือมีข้อมูลที่ไม่ดี
- 3) การตัดสินใจที่มีเวลาจำกัดหรือรีบร้อน ขาดความระมัดระวัง
- 4) การตัดสินใจที่ถูกรูปแบบบางอย่างครอบงำ ทำให้เกิดอคติหรือเอนเอียงไป

ข้างใดข้างหนึ่ง

- 5) การตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนกิเลส ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ฯลฯ

การตัดสินใจนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานของบุคคล การตัดสินใจที่ดีนั้นจะก่อให้เกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด ดังนั้น ผู้ที่จะตัดสินใจจึงควรหาข้อมูลหรือมีข้อมูลที่ดีและมีกระบวนการที่ดีให้การตัดสินใจ ตลอดจนตระหนักถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาดอีกด้วยแล้ว การตัดสินใจก็จะเกิดผลดีมากที่สุดและเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด เช่นเดียวกับการตัดสินใจที่จะครองตัวเป็นโสดของผู้หญิงในสังคมที่มีทัศนคติและค่านิยมต่อการแต่งงานที่แม้จะไม่เข้มงวดเหมือนในสมัยก่อนแต่ก็ยังมียู่ รวมถึงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้หญิงโสดประสบมาตั้งแต่เกิดจนถึงตอนที่ต้องตัดสินใจอยู่เป็นโสด ดังนั้นผู้หญิงโสดจึงต้องมีเหตุผลที่ดีที่สุดสำหรับตนเองที่จะเลือกตัดสินใจที่จะครองตัวเป็นโสด

3. ระบบปิตาธิปไตย (Patriarchy)

ระบบปิตาธิปไตย หรือระบบชายเป็นใหญ่ (Patriarchy) (จิราภา เจริญวุฒิ, 2549, น. 9-10) คือ ระบบที่มีแนวความคิด ซึ่งไม่เห็นว่าหญิงและชายเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ชายเหนือกว่า และหญิงด้อยกว่าเป็นทัศนคติที่ครอบงำ และมีอิทธิพลอย่างมากเหนือความเป็นไปในสังคม ผลก็คือหญิงต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบและต้องถูกกำหนดบทบาทให้สนองความต้องการของสังคมที่ชายเป็นผู้นำ

Rosemary R. Ruether กล่าวว่า ชายเป็นใหญ่ไม่ใช่ระเบียบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ถึงแม้ว่าประวัติศาสตร์ในเรื่องนี้จะดำรงอยู่ในสังคมมนุษย์มายาวนานแล้วก็ตาม คำจำกัดความบางประการที่เสนอโดยนักสตรีนิยมเพื่ออธิบายคำว่า ระบบชายเป็นใหญ่ หมายถึง กฎของบิดาในฐานะที่เป็นระบบของสังคม จึงไม่ได้มีความหมายเพียงแค่ว่าชายเหนือกว่าหญิง แต่มันหมายถึงระบบสังคมที่ครอบคลุมกว้างขวางที่มีฐานอยู่บนการครอบงำของหัวหน้าครอบครัวผู้เป็นชายเหนือทรัพยากรทั้งหมดที่เป็นมนุษย์ และมีใช้มนุษย์ของครอบครัว (หรือชนเผ่า) ซึ่งถูกถือว่าเป็นของเขา เหมือนกับทรัพย์สินส่วนตัว วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ถึงที่สุดแล้ว คือ วัฒนธรรมของความรุนแรงหรือสงคราม

Maria Mies กล่าวว่า ระบบชายเป็นใหญ่เป็นระบบการครอบงำ ที่ผู้ชายมีเหนือผู้หญิงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเก่าแก่กว่าระบบทุนนิยมอย่างแน่นอน มันเกิดขึ้นมาราว 5,000 หรือ 6,000 ปีแล้วกับชนเผ่าที่ทำสงคราม และเข้าพิชิตปราบปรามเชื่อมโยงกับการทำให้ชนเผ่าอื่นและดินแดนของเผ่าเหล่านั้นมาขึ้นต่อตน และใช้เป็นแหล่งที่มาของความมั่งคั่ง ในกระบวนการนี้ผู้หญิงซึ่งช่วงแรกเป็นผู้หญิงต่างชาติ และต่อมาก็เป็นผู้หญิงของพวกเขาเองจะถูกบังคับให้มีบทบาทหน้าที่ที่อยู่แต่ในครัวเรือน และอยู่ใต้การควบคุมของผู้ชายที่มีอายุมากที่สุด ความล้มเหลวของความล้มเหลวของชนเผ่า กลุ่มคน หรือชนชั้นเหล่านั้นไม่ได้อยู่ที่พลังสมองหรือวัฒนธรรมที่เหนือกว่าของพวกเขา แต่อยู่ที่ความเหนือกว่าของอาวุธ หรือการผูกขาดอาวุธไว้ในมือของผู้ชายบางคนมากกว่า

Friedrich Engels สรุปได้ว่า ตอนแรกมนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีการแบ่งงานกันทำ ออกไปล่าสัตว์เพียงเพื่อยังชีพ ไม่มีทรัพย์สินอะไรทุกสิ่งเป็นกรรมสิทธิ์ร่วม หามาได้เท่าไรก็กินเท่านั้น ไม่มีใครเหนือกว่าใคร งานก็แบ่งกันทำตามหน้าที่ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์เริ่มที่จะลงหลักปักฐานตั้งรกราก เริ่มปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ ซึ่งผลผลิตที่ได้มีมากจนเกินความต้องการของมนุษย์ ผลผลิตส่วนเกินจึงกลายเป็นทรัพย์สิน ความมั่งคั่งส่วนบุคคล (private property) ซึ่งการแบ่งงานกันทำตามเพศนั่นเอง ที่ทำให้ผู้ชายซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่เลี้ยงสัตว์กลายเป็นเจ้าของ private property ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ชายหญิงในแง่ที่ว่า ผู้ชายมีความต้องการที่จะสืบทอด private property นี้ให้แก่บุตรที่แท้จริงของตัวเองเท่านั้น ดังนั้น เพื่อให้แน่ใจว่าเด็กที่เกิดจากผู้หญิงคนหนึ่งเป็นบุตรของตัวเอง จึงก่อให้เกิดแนวคิดระบบผัวเดียวเมียเดียว (monogamy) ขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อระบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) ผลก็คือผู้หญิงกลายเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งของผู้ชาย กลายเป็นเครื่องมือในการผลิตทายาท และระบบนี้เองก็ทำให้ความไม่เท่าเทียมทางเพศเกิดขึ้น และสืบทอด

ต่อกันมาจนกลายเป็น ประเพณี วัฒนธรรม และค่านิยมที่ผู้หญิงต้องแต่งงานเข้ามาในสถาบันครอบครัวเพื่อผลิตสมาชิกใหม่ให้สังคมและครอบครัว

4. บทบาทความสัมพันธ์หญิงชาย (Gender Relations)

จิราภา เจริญวุฒิ (2549, น. 11-13) ได้ศึกษาถึงแนวคิดนี้เชื่อว่า ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงกับชายเป็นสิ่งที่อยู่ในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอดีต นักประวัติศาสตร์ และนักสังคมศาสตร์ลงความเห็นไว้ในอดีตหญิงกับชายในสังคมไทยมีบทบาทที่เด่นชัดในคนละด้าน กล่าวคือ หญิงมีบทบาททางเศรษฐกิจของครอบครัวเหนือกว่าชาย บทบาทที่เด่นชัดในด้านเศรษฐกิจของหญิงนี้ไม่เฉพาะแต่เรื่องของงานบ้านงานเรือนเท่านั้น แต่รวมถึงการผลิตหลักคือ การเกษตร และการแลกเปลี่ยนค้าขายนอกครอบครัวด้วย ส่วนชายนั้นมีบทบาทที่เด่นชัดในด้านการปกครองและการศาสนา เพราะเหตุนี้สังคมไทยจึงมีความคาดหวังที่แตกต่างกันต่อความรับผิดชอบของลูกสาวและลูกชาย ลูกสาวถูกคาดหวังว่าจะเป็นหลัก เป็นที่พึ่งทางเศรษฐกิจสำหรับครอบครัวและพ่อแม่ ในขณะที่ลูกชายถูกคาดหวังว่าจะเป็นผู้นำเอาเกียรติยศ และอำนาจมาสู่ครอบครัว ควรสังเกตว่า ลำพังการมีบทบาทที่เด่นชัดในคนละด้านที่แตกต่างกันเช่นนี้ ยังไม่ถือเป็นความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย ความไม่เท่าเทียมกันเกิดขึ้นก็เพราะการที่คนเรากำหนดค่านิยมหรือคุณค่าที่ไม่เท่ากันให้แก่บทบาทเหล่านั้น ในกรณีของสังคมไทยตั้งแต่สมัยอดีตกาลมาคุณค่าที่ให้กับเรื่องของการปกครองและศาสนา (พุทธศาสนา) ดูเหมือนจะสูงส่งกว่าด้านเศรษฐกิจ ซึ่งถือเป็นเพียงส่วนที่เป็น “โลกีย์” คือเรื่องโลก ๆ ของชีวิตมนุษย์เท่านั้น คุณค่าที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย จึงเกิดตามมาโดยที่ “ความเป็นหญิง” ถูกตีค่าว่าต่ำกว่า “ความเป็นชาย” และนี่คือประเด็นหลักที่อยู่เบื้องหลังการเลือกปฏิบัติและความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายที่ปรากฏในครอบครัว และสังคมโดยทั่วไปเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (Power Relation) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีความเหลื่อมล้ำกัน เนื่องจากบทบาท ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบ การควบคุม การเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ตลอดจนอำนาจในการตัดสินใจที่แตกต่างกันระหว่างชายหญิง ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้เมื่อเวลาผ่านไป และอาจมีปัจจัยบางประการเข้ามามีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจนั้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจเป็นทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ศาสนา และสภาวะแวดล้อม

ความแตกต่างอีกอย่างหนึ่งของอัตลักษณ์ของความเป็นหญิงและความเป็นชาย ซึ่งถูกปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเด็กก็คือ ผู้ชายจะมีความเป็นตัวของตัวเองทำอะไรด้วยตัวเองมากกว่า และอยู่ได้ด้วยตัวเองมากกว่า ในขณะที่ผู้หญิงมักจะต้องพึ่งพาทำอะไรโดยการตัดสินใจด้วยตัวเองไม่ได้ หรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นเสมอ ซึ่งความแตกต่างนี้สืบเนื่องมาจากการได้รับการเลี้ยงดูในวัยเด็กนั่นเอง กล่าวคือ เด็กผู้ชายจะได้รับอนุญาตให้ออกไปเที่ยวเล่นนอกบ้านได้ สามารถปกป้องดูแลตัวเองได้ดีกว่า และถูกปล่อยให้ทำอะไรด้วยตัวเองสามารถตัดสินใจอะไรด้วยตัวเองได้มากกว่า ในขณะที่เด็กผู้หญิงมักจะต้องอยู่แต่ในบ้าน ต้องเรียนรู้งานในบ้านเช่นการทำความสะอาด การดูแลคนในครอบครัวและต้องอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ ซึ่งความแตกต่างนี้ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง ทำให้ผู้ชายมีความต้องการเวลาส่วนตัว ชอบคิดชอบทำอะไรด้วยตัวเอง และต้องการอิสระ ในขณะที่ผู้หญิงกลับต้องการใช้เวลาในการทำอะไรเพื่อคนอื่น ดังนั้นเมื่อชายหญิงตัดสินใจแต่งงานเพื่อที่จะใช้ชีวิตร่วมกัน ผู้ชายส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอำนาจมากกว่าผู้หญิง เนื่องจากความเชื่อดั้งเดิมที่ว่า ผู้ชายเป็นฝ่ายหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่ดูแลบ้านและเลี้ยงลูก ถึงแม้สถานการณ์ปัจจุบันนี้จะเปลี่ยนไป ผู้หญิงต้องออกมาทำงานนอกบ้าน และผู้หญิงบางคนมีรายได้มากกว่าผู้ชาย แต่ความเชื่อดั้งเดิมดังกล่าวกลับยังคงอยู่ ส่งผลให้ผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้านต้องรับภาระหนักเป็นสองเท่า และไม่ใช่ว่าเพียงแค่งานบ้านเท่านั้นที่ถูกจัดให้เป็นหน้าที่ของผู้หญิง แม้แต่การดูแลญาติ ๆ ทั้งของฝ่ายตนเองและฝ่ายชายก็ยิ่งถูกคาดหวังให้เป็นความรับผิดชอบของผู้หญิงด้วยเช่นกัน

จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายมักถูกกำหนด ถูกควบคุมด้วยบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม ทั้งนี้ สังคมได้ดีกรอบบทบาทของผู้หญิงไว้เรียบร้อยแล้ว และได้ส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น โดยมีกลไกจากสังคมควบคุมต่อมาเรื่อย ๆ จนถึงยุคปัจจุบันนี้ที่สังคมได้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมได้เปิดกว้างสำหรับผู้หญิงมากยิ่งขึ้นส่งผลให้ผู้หญิงมีการศึกษาที่สูงขึ้น ความคิดของผู้หญิงบางคนได้แตกต่างไปจากเดิมคือผู้หญิงมองว่าตนเองมีความสามารถที่จะดูแลตนเองได้เองและสามารถใช้ความรู้ที่มีพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มากขึ้นเพื่อที่จะมีโอกาสที่จะมีงานที่ดี ที่มีรายได้ที่สูงมากขึ้นสามารถดูแลครอบครัวได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้ชายอีกต่อไปทำให้บทบาททางเพศของผู้หญิงเปลี่ยนไปผู้หญิงไม่ต้องแต่งงานมีครอบครัว ไม่ต้องทำงานบ้านไม่ต้องดูแลสามีและลูก ไม่มีภาระทำให้ผู้หญิงมีอิสระและมีชีวิตเป็นของตัวเองมากขึ้น

5. แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (Identity)

การศึกษาถึงการสร้างความหมายให้กับตนเองของผู้หญิงโสด ซึ่งความหมายที่บุคคลจะให้แก่ตัวเองได้นั้น จะต้องเกิดจากการมองตนเองอย่างไรและการที่ผู้อื่นมองอย่างไร โดยผ่านการปฏิสังสรรค์ทางสังคมระหว่างบุคคลกับบุคคลอื่น

อัตลักษณ์ คือ ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตัวเอง และคนอื่นมองเรา อัตลักษณ์จะแตกต่างกับบุคลิกภาพหลายประการด้วยกัน คือ เราอาจจะมีลักษณะบุคลิกภาพร่วมกับคนอื่น แต่การมีอัตลักษณ์ร่วมมีนัยยะของการเกี่ยวพันที่ตื่นตัว (active) บางอย่างในส่วนของเรา เช่น เราเลือกที่จะแสดงตนกับกลุ่มหรืออัตลักษณ์ที่เฉพาะ ซึ่งบางครั้งเราอาจมีตัวเลือกมากกว่าคนอื่น และอัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (awareness) บางอย่างที่เกี่ยวข้องกับส่วนที่เป็นเรา บุคลิกภาพอธิบายลักษณะต่าง ๆ ที่บุคคลทั่วไปมี เช่น การเก็บตัวหรือเข้าสังคมก่ง ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในแต่อัตลักษณ์ต้องการพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง เราอาจถูกจัดประเภทด้วยการมีลักษณะบุคลิกภาพ แต่เราต้องแสดงตนกับอัตลักษณ์ ความสำคัญของการแสดงตัวตน (marking oneself) คือการมีอัตลักษณ์ เหมือนกับกลุ่มหนึ่งและมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นเช่น คุณไปอยู่ต่างประเทศแล้วคุณก็เจอกลุ่มคนที่มาจากประเทศเดียวกันกับคุณ พูดภาษาเดียวกัน ทำให้คุณระลึกว่าคุณก็เป็นคนในกลุ่มนั้นเหมือนกัน ถ้ากลุ่มนั้นมาจากประเทศอื่นพูดภาษาอื่น คุณก็จะรู้สึกว่าคุณไม่ใช่คนกลุ่มเดียวกับเขา อัตลักษณ์ถูกแสดงให้เห็นด้วยความคล้ายกัน นั่นคือเกี่ยวกับบุคคลที่เหมือนเราและด้วยความแตกต่างของบุคคลที่ไม่เหมือนกันกับเรา (พิศิษฐ์ คุณวโรตม์, 2545, น. 5 อ้างถึงใน รัตนา อรุณศรี, 2548, น. 15)

อัตลักษณ์ คือ คุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลเป็นส่วนหนึ่งของอัตตะ (Self) โดยอัตลักษณ์เป็นการแสดงชนิด หรือมิติทางสังคมของอัตตะ (Self) ที่ถูกเสนอในสถานการณ์ต่าง ๆ ภายใต้บริบทความสัมพันธ์ทางสังคม (บงกชมาศ เอกเยี่ยม, 2532, น. 22 อ้างถึงใน ระวีวรรณ ธรณี, 2549, น. 17) อภิญา เพ็ญฟูสกุล (2546, น. 2-4) ได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการสร้างอัตลักษณ์ (Identity) ของบุคคลตามแนวคิดของหลาย ๆ สำนัก โดยเริ่มตั้งแต่แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการนิยาม ความหมาย หรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) โดยทั่วไปคนมักเข้าใจว่าอัตลักษณ์น่าจะหมายถึง คุณสมบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลหรือสิ่งนั้น แต่อาจจะมีนิยามขยายต่อว่าคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้นที่ทำให้สิ่งนั้นมีความโดดเด่นขึ้นมา หรือมีความแตกต่างจากสิ่งอื่น อัตลักษณ์เป็นมโนทัศน์ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์หลายแขนงด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา และปรัชญา ฯลฯ ดังนั้น จึง

ปรากฏคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์หลายต่อหลายคำ ไม่ว่าจะเป็น subject, subjective, individual, personality, self และ agency เหล่านี้ เป็นต้น

de Lauretis and Alcoff เสนอว่า อัตลักษณ์เป็นองค์ประกอบที่จำเป็นของตัวบุคคล เป็นกระบวนการของการวิเคราะห์ตนเองและการอธิบายชี้แจงเกี่ยวกับตนเอง อีกทั้งยังเป็นวาทกรรม (discourse) ในการให้ความหมายของตำแหน่งทางสังคม (social position) ของบุคคล หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า อัตลักษณ์เป็นเสมือนผลผลิตของความเป็นปัจเจกบุคคล หรือการแปลความหมายของกลุ่มของปัจเจก ซึ่งเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและบริบทต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องของตำแหน่งทางสังคม ซึ่งในท้ายที่สุดแล้วสามารถนิยามอัตลักษณ์ได้ว่าเป็นชุดของการนิยามความเป็นตัวตนของบุคคลนั่นเอง (สุภาภรณ์ งามวัน, 2548, น. 25)

ในการนิยามอัตลักษณ์นั้นเกี่ยวข้องกับหลายมิติด้วยกัน ด้านหนึ่งหมายถึงความเป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อกับสังคม (social aspect) โดยมีมิติอัตลักษณ์ซึ่งเป็นเรื่องราวของการใช้สัญลักษณ์ (symbolic aspect) ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้นอัตลักษณ์จะเกี่ยวข้องกับมิติภายในตัวของปัจเจกเองไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพื่อให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตัวเองในกระบวนการที่สัมพันธ์กับความเป็นจริงของโลก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงสามารถแบ่งประเภทของอัตลักษณ์ออกได้เป็น 2 ระดับด้วยกัน คือ อัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) และอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (personal identity) ซึ่ง เออร์วิง กือฟมัน (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2546, น. 27-28) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม โดย กือฟมัน เสนอว่าความรู้สึกนึกคิดที่ปัจเจกมีต่อตนเองนั้นมีความหมายเดียวกับ ego identity ตามทฤษฎีของอีริคสัน ส่วนภาพของปัจเจกที่เกิดจากการให้ความหมายจากผู้อื่นนั้น กือฟมัน เรียกว่า personal identity และจากการศึกษาเขาพบว่าในแต่ละสังคมจะมีการจำแนกแยกแยะอัตลักษณ์ส่วนบุคคลอย่างแตกต่างกัน เช่น สังคมทุกวันนี้ใช้บัตรประชาชนเป็นการจำแนกบุคคล หรือบางกรณีอาจใช้การพิมพ์ลายนิ้วมือ ในขณะที่สังคมสมัยโบราณไม่มี social identity ของบุคคลจะเกี่ยวข้องกับสถานภาพทางสังคมไม่ว่าจะเป็น อาชีพ ชนชั้น เพศ ชาติพันธุ์ หรือศาสนา ฯลฯ ซึ่งสังคมมีการคาดหวังว่าปัจเจกจะต้องเป็นไปตามความปรารถนาของสังคมและตรงจุดนี้เองที่ กือฟมัน เสนอว่า เป็นการซ้อนทับกันระหว่างอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ของปัจเจก เมื่อเป็นเช่นนี้ก็พอจะสรุปได้ว่าอัตลักษณ์ทางสังคมนั้นมีสองส่วน ส่วนหนึ่งคือมาตรฐานที่สังคมคาดหวังและเรียกร่องจากปัจเจก (virtual identity) และอีกส่วนหนึ่งคืออัตลักษณ์ที่เป็นจริงของตัวปัจเจกแต่ละคน (actural identity)

อัตลักษณ์ของบุคคลเป็นสิ่งที่ไม่คงที่แต่มีการสั่นไหว อันเป็นผลมาจากเงื่อนไขทางสังคมและแบบแผนทางวัฒนธรรม ในการทำความเข้าใจตัวตนของคนแต่ละคน อัตลักษณ์เป็น

ผลผลิตจากกระบวนการนิยามความเป็นตัวตน (สุไลพร ชลวิไล, 2545, น. 18, อ้างถึงใน สุภาภรณ์ งามวัน, 2548, น. 26) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ post modern ที่มองว่าประสบการณ์เป็นตัวหล่อหลอมให้เกิด identity ขึ้น นั่นก็คือพวกนี้มองว่าแรกเริ่มเดิมทีนั้น คนเรายังไม่มีอัตลักษณ์ของตน แต่สิ่งซึ่งทำให้สิ่งนี้ปรากฏขึ้น ก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่าประสบการณ์ นี่เอง Joan Scott ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้อย่างน่าสนใจมากซึ่งแนวคิดที่สำคัญของ Joan Scott นั้น กล่าวว่า “ความเข้าใจของคนทั่ว ๆ ไป ที่มองว่า คนเรานั้นล้วนแต่มีตัวตน หรือ identity อยู่ก่อน แล้วจึงเกิดประสบการณ์ (experience) ขึ้นนั้น เป็นความคิดที่ผิดไปจากความเป็นจริงเป็นอย่างยิ่ง” เพราะ Joan Scott มองว่าประสบการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลต่างหากที่เป็นตัวหล่อหลอมให้ความเป็น ตัวตน (identity) ของคน ๆ นั้นเกิดขึ้นมา นั่นคือ Joan Scott กำลังมองว่าความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ ทำให้เกิดความเป็นตัวตนขึ้นมาหรืออาจกล่าวได้ว่าความคิดดังที่กล่าวมานี้ เป็นการมองในมุมมองที่ว่าประสบการณ์ (experience) ทำหน้าที่สร้างตัวตน (identity) นั้นเอง

จากการศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของคนในสังคมที่มองภาพ (อัตลักษณ์) ของผู้หญิงที่ครองตัวเป็นโสดมักจะถูกมองในแง่ลบเกือบจะทั้งหมด Bequeart กล่าวว่า ผู้หญิงโสดในช่วงอายุเลย 35 ปีขึ้นไปแล้ว สังคมมักจะให้ค่านิยมว่าเป็น “สาวแก่” (Old Maid) และบางคนก็ยังเห็นว่า เป็นส่วนเกินของสังคมด้วย (The Margin of society)

Bell กล่าวว่า ทัศนคติของสังคมที่มีต่อผู้หญิงโสด มักจะถูกมองไปในแง่ลบ โคน ที่คนส่วนมากจะมองผู้หญิงโสดที่มีอายุเลย 30 ปีขึ้นไปว่า ชีวิตของพวกเธอต้องขมขื่น ขุ่นข้องใจ อยู่เสมอโดยที่เธอไม่สามารถจะแสดงบทบาทที่ต้องการในการที่จะเป็นภรรยาและมารดาได้ (ชัชทอง ฤทธิ์ทอง, 2541, น. 12-13)

ดังที่กล่าวมาจะพบว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมยังมองภาพและให้ค่านิยมแก่ ผู้หญิงที่ครองตัวเป็นโสดไม่ดีอยู่เสมอ ทำให้เกิดข้อสงสัยว่า ในความคิดของผู้หญิงที่ครองตัวเป็นโสดนั้นมีความรู้สึกต่อตนเองอย่างไร จะคิดเหมือนคนส่วนใหญ่ในสังคมหรือแตกต่างกันอย่างไร

6. แนวคิดเรื่องปัจจัยของการอยู่เป็นโสด

ในปัจจุบันจะพบว่าผู้หญิงจำนวนมากที่ครองตัวเป็นโสด และมีแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นจากอดีต มีหลายปัจจัยที่แตกต่างกันออกไปของการอยู่เป็นโสด โดยส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ส่วนบุคคลของแต่ละคน ในขณะที่บางปัจจัยเกี่ยวข้องกับมุมมองของโครงสร้างทางสังคม จากการศึกษาของศุทธิดา ชนวนวัน (2547, น. 29-32, อ้างถึงใน ระวีวรรณ ธรณี, 2549, น. 9-11) พบว่าปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงอยู่เป็นโสดมีดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศ เนื่องจากประเทศมีการพัฒนามากขึ้น ทั้งทางเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทมากขึ้น ได้รับการยอมรับในสังคมมากขึ้น และผู้หญิงมีความสามารถที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยไม่ต้องพึ่งพิงเพศตรงข้าม ผู้หญิงมีอิสระมากขึ้นในเรื่องการศึกษา และมีการทำงานเท่าเทียมกับผู้ชาย จากการเปลี่ยนแปลงบทบาททางเพศของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงสามารถอยู่คนเดียวได้ถ้าหากไม่พบคู่ครองที่ถูกต้อง แม้ว่าจนถึงวัยอันเหมาะสมที่จะแต่งงานก็ตาม ดังนั้นจึงส่งผลให้ผู้หญิงเลือกที่จะอยู่เป็นโสดมากขึ้น และนอกจากนี้ค่านิยมในเรื่องการแต่งงานของผู้หญิงก็ได้เปลี่ยนแปลงอย่างมาก ผู้หญิงจะมองว่าการแต่งงานไม่ใช่เรื่องที่สำคัญที่สุดสำหรับชีวิตของผู้หญิงเหมือนในอดีต โดยผู้หญิงอาจจะเลือกแต่งงานเมื่อมีอายุมากขึ้น หรืออาจจะเลือกที่จะไม่แต่งงานเลยก็ได้ นอกจากนี้จากความไม่แน่ใจในความมั่นคงของชีวิตสมรส เห็นได้จากสภาพการหย่าร้างของคู่สมรสในปัจจุบันที่มีมากขึ้น ทำให้ผู้หญิงส่วนหนึ่งมองชีวิตตามความเป็นจริง เห็นว่าชีวิตแต่งงานไม่ได้มีความหวานชื่นเสมอไป เกิดการขาดความเชื่อมั่นในการแต่งงานและมีชีวิตครอบครัว ซึ่งทำให้ผู้หญิงตัดสินใจแต่งงานช้าลง หรือเลือกที่จะอยู่เป็นโสดแทนการแต่งงาน

2. การเปลี่ยนแปลงทางประชากรส่งผลให้อัตราส่วนทางเพศไม่เท่ากัน ผู้หญิงในวัยสมควรแต่งงานมีมากกว่าผู้ชาย จากข้อมูลจากสำมะโนประชากรในปี 2543 พบว่าอัตราส่วนระหว่างเพศของประชากรตั้งแต่อายุ 40 ปี-85 ปี พบว่าผู้หญิงอยู่เป็นโสดมากกว่าผู้ชายเป็นจำนวนมาก ซึ่งอัตราส่วนการอยู่เป็นโสดสูงในช่วงอายุหลัง 40 ปีขึ้นไป มีแนวโน้ม การครองโสดถาวรต่อไปได้ และจากการศึกษาของ Davis and Van Den Over พบว่าอายุเฉลี่ยของประชากรในสังคมมีความยืนยาวมากขึ้น ประชากรหญิงมีอายุขัยเฉลี่ยมากกว่าประชากรชาย รวมทั้งมีการแทรกแซงทางสังคมนานาประการ เช่น การวางแผนครอบครัว การคุมกำเนิด ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลทางเพศนอกจากนี้ยังมีการคัดเลือกทางอายุ ค่านิยมของผู้ชายที่จะแต่งงานกับหญิงที่อายุน้อยกว่า ยิ่งทำให้เกิดความไม่สมดุลในอัตราส่วนทางเพศมากขึ้น โดยจะทำให้ผู้หญิงในกลุ่มอายุที่สูงขึ้นไป มีโอกาสแต่งงานน้อยลงไปอีก ด้วยเหตุการณ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้อัตราส่วนของผู้ที่อยู่เป็นโสดเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป

3. การย้ายถิ่นของผู้หญิงส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างเพศในพื้นที่หนึ่ง ๆ โดยปกติจะพบว่าผู้หญิงมีการย้ายถิ่นเนื่องจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การพัฒนาทางเทคโนโลยี อุตสาหกรรม และการศึกษา ย่อมส่งผลทำให้ผู้หญิงในเขตต้นทางมีจำนวนเหลือน้อย ทำให้ผู้ชายที่อยู่ในพื้นที่เดิมหาผู้หญิงแต่งงานได้ยาก และจากการย้ายถิ่นเข้ามาในเมืองเป็นจำนวนมากของผู้หญิงอาจทำให้เกิดความไม่สมดุลขึ้นระหว่างเพศ ผลที่ตามมาคือผู้หญิงในเขตเมืองหาคู่ครองได้ยาก ทำให้การแต่งงานมีน้อยลงไป

4. ความผิดปกติทางเพศ สืบเนื่องมาจากผู้ชายจะชอบผู้ชายด้วยกันเองมากขึ้นและผู้หญิงที่ชอบเพศเดียวกันก็มีจำนวนเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ไม่มีความต้องการที่จะแต่งงานกับบุคคลเพศตรงข้าม

5. ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นของผู้หญิง โดยระดับการศึกษาที่สูงของผู้หญิงจะมีความสัมพันธ์กับการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงอย่างมาก เพราะระดับการศึกษาที่สูงทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจสังคม และหน้าที่การงานของผู้หญิงสูงตามไปด้วย และผู้หญิงที่มีการศึกษาสูงส่วนใหญ่จะมีการตั้งมาตรฐานการเลือกคู่ครองไว้สูงเช่นเดียวกัน ดังนั้นหากไม่พบผู้ชายที่มีลักษณะเท่าเทียมหรือตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ผู้หญิงก็อาจเลือกที่จะอยู่เป็นโสดแทนการมีคู่ครอง นอกจากนี้จากระดับการศึกษาที่สูงของผู้หญิงก็ทำให้โอกาสที่จะเลือกคู่ครองลดน้อยลงไปด้วย เพราะผู้ชายที่อยู่ในระดับเดียวกันต่างก็แต่งงานไปหมดแล้ว

6. ระดับความเป็นเมืองทำให้ผู้หญิงอยู่เป็นโสดมากขึ้น เนื่องจากความเป็นเมืองทำให้ผู้หญิงมีบทบาทในสังคมและเศรษฐกิจมากขึ้น ได้รับการศึกษา และมีหน้าที่การงานเท่าเทียมผู้ชาย และจากการเปรียบเทียบอัตราส่วนของผู้หญิงโสดในแต่ละภาคของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2503-พ.ศ. 2543 พบว่ากรุงเทพมหานครมีอัตราส่วนของผู้หญิงที่อยู่เป็นโสดสูงสุด ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการเป็นเมืองและการเป็นศูนย์กลางของประเทศทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และอุตสาหกรรมของกรุงเทพมหานคร ทำให้ผู้หญิงย้ายถิ่นเข้ามาหางานทำ และมาอยู่อาศัยเพื่อหาโอกาสที่ดีในชีวิตเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ผู้หญิงในเขตกรุงเทพมหานครมีอัตราการอยู่เป็นโสดสูงกว่าภาคอื่น ๆ และผู้หญิงในกรุงเทพมหานครที่มีอายุเกิน 34 ปีขึ้นไปแล้วที่มีการศึกษาจำนวนหนึ่งในห้ายังเป็นโสดอยู่ ก็น่าจะเป็นการอยู่เป็นโสดถาวรสำหรับผู้หญิงในวันดังกล่าว (วาสนา อิมเอม, 2541, อ้างถึงใน รวิวรรณ ธรณี, 2549)

7. ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ของผู้หญิง เนื่องจากผู้หญิงเมื่อมีความสามารถในการทำงาน มีอิสระในการกระทำสิ่งต่าง ๆ มากขึ้น ส่งผลทำให้ผู้หญิงเป็นอิสระทางเศรษฐกิจ ไม่ต้องพึ่งพาผู้ชายอีกต่อไป โดยจะพบว่าผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจะมีแนวโน้มอยู่เป็นโสดสูงกว่าผู้หญิงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่า เนื่องจากความต้องการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจและต้องการมีความก้าวหน้าในการทำงาน ทำให้เลือกที่จะอยู่เป็นโสดก่อน และเลื่อนการแต่งงานออกไป จนกว่าจะมีความพร้อม มีฐานะทางเศรษฐกิจดี และมีความมั่นคงในอาชีพการงาน ทำให้ผู้หญิงให้ความสนใจกับการทำงานมากกว่าการสมรส การทำงานทำให้ผู้หญิงมีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสำคัญ และทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและสังคม โดยความรู้สึกดังกล่าวอาจทำให้ผู้หญิงที่มีงานทำ เลือกที่จะอยู่เป็นโสดเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพการงานและพัฒนางานของตนเองให้ประสบความสำเร็จ และจากการศึกษาสถานภาพการทำงานในปี พ.ศ. 2543 ของสำนักงาน

สถิติแห่งชาติ พบว่าผู้หญิงโสดอายุ 50 ปีขึ้นไปเกือบครึ่งหนึ่งมีการทำงานเป็นลูกจ้างรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชน ดังนั้นลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงมีส่วนทำให้ผู้หญิงอยู่เป็นโสดมากขึ้น ส่วนผู้หญิงที่ไม่ได้ทำงานจะมีการแต่งงานเร็วกว่าเนื่องจากไม่มีตัวกำหนดทางเศรษฐกิจ และสังคมมากกดดันทำให้ผู้หญิงเกิดความรู้สึกอยากอยู่เป็นโสด ดังนั้นจึงมีการสนใจที่จะแต่งงานมากกว่า

8. การนับถือศาสนา เนื่องจากในแต่ละศาสนาย่อมมีความเชื่อ และค่านิยมเรื่องการแต่งงานแตกต่างกันออกไป เช่น ศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์จะไม่มีการห้ามให้ผู้หญิงอยู่เป็นโสดหรือเลื่อนอายุการแต่งงาน ในขณะที่ศาสนาอิสลามจะไม่สนับสนุนให้ผู้หญิงอยู่เป็นโสด แต่จะให้ความสำคัญต่อการแต่งงานอย่างมาก จากการศึกษาของ ศิริววรรณ ศิริไชยบุญยวัฒน์ (2546, อ้างถึงใน รวิวรรณ ธรณี, 2549) พบว่าผู้หญิงไทยพุทธมีการแต่งงานช้า ขณะที่ผู้หญิงไทยมุสลิมมีการแต่งงานเร็ว ในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลามจะมีอัตราการอยู่เป็นโสดต่ำและมีอายุแรกสมรสน้อย

9. การยอมรับของสังคมต่อการครองตนเป็นโสดของผู้หญิง ซึ่งมีความเห็นตรงกันมากขึ้นว่าการครองตัวเป็นโสดสบาย เมื่อการเป็นโสดของผู้หญิงได้รับการยอมรับมากขึ้น ย่อมเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การที่ผู้หญิงเลือกที่จะอยู่เป็นโสด นอกจากนี้การอยู่เป็นโสดในทัศนะใหม่ของผู้หญิงยุคนี้ว่าเป็นสิ่งที่ไม่น่าอาย ถ้าหากคู่ไม่ได้ การเป็นโสดกลับกลายเป็นสถานภาพใหม่ที่ทัดเทียมสถานภาพสมรส (ปราโมทย์ ปราสาทกุล, 2544, อ้างถึงใน รวิวรรณ ธรณี, 2549) ซึ่งการยอมรับจากสังคม และบุคคลรอบข้างย่อมเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงโสดไม่รู้สึกว่าคุณเองมีความแปลกแยกจากสังคม และบุคคลรอบข้างแต่อย่างใด

10. ความเจ็บปวดทางความรู้สึกหลาย ๆ อารมณ์ความรู้สึกส่งผลต่อทัศนคติของการอยู่เป็นโสด ครั้งหนึ่งเมื่อผู้หญิงถูกทำให้เจ็บปวดในความสัมพันธ์เชิงความรัก ผู้หญิงก็จะหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดที่คล้ายคลึงกันนี้อีกครั้ง การอยู่เป็นโสดน่าจะสร้างความรู้สึกปลอดภัยกว่า นอกจากนั้นผู้หญิงบางคนอาจมีทัศนคติที่ไม่ดีที่ต่อต้านการแต่งงาน อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์มาตั้งแต่วัยเด็ก จากการที่ได้เห็นชีวิตการแต่งงานที่ไม่มีความสุขของครอบครัว บิดามารดาทำให้เกิดความกลัวที่จะมีชีวิตคู่ จึงต่อต้านชีวิตแต่งงาน (ภัทรพร อ่อนไสว, 2544, น. 36 อ้างถึงใน รวิวรรณ ธรณี, 2549)

11. สายใยพันธะครอบครัว บางคนเป็นโสดเนื่องจากสายใยกับครอบครัวเดิม ถ้าพ่อแม่ที่มีอาการเจ็บป่วยหรือต้องการการพึ่งพิง ต้องการความช่วยเหลือ ลูกก็ต้องอยู่ช่วยเหลือดูแล ไม่สามารถละทิ้งพ่อแม่ไปได้ นอกจากนี้ผู้หญิงบางคนยังถูกเลี้ยงดูมาด้วยวิธีการที่พ่อแม่อบรมให้มีลักษณะพึ่งพิง ซึ่งเป็นการขัดขวางไม่ให้ได้รับความอิสระ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาต่อ

ความสัมพันธ์ที่จะนำไปสู่การแต่งงาน แทนที่จะสนับสนุนให้ลูกดูแลตัวเองได้ แต่พ่อแม่เหล่านี้กลับกลับมุ่งที่จะครอบงำลูก นำลูกไปสู่การไร้ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ หรือสร้างความรู้สึกผิดให้กับลูก ๆ ที่จะแต่งงานจากพวกเขาไป (ฌูจรี สุวรรณภักดิ์, 2549, น. 14)

12. การขาดลักษณะน่าดึงดูดใจ รวมถึงการพิการ/ความไม่สมบูรณ์ (handicaps) ผู้หญิงบางคนไม่มีรูปร่างหน้าตา หรือบุคลิกลักษณะที่น่าดึงดูดใจเพศตรงข้าม ทำให้ขาดคู่ที่จะแต่งงานด้วย นอกจากนั้นส่วนหนึ่งยังอาจจะมาจากความไม่สมบูรณ์บางอย่าง ไม่ว่าจะเป็นทางกายภาพ ทางอารมณ์หรือทางจิตวิทยา เช่นการพิการทางร่างกายส่วนต่าง ๆ ความเจ็บป่วยทางจิต และการพัฒนาทางสติปัญญาและอารมณ์ที่ช้าผิดปกติ เป็นต้น

13. ความไม่แน่ใจถึงความมั่นคงในชีวิตสมรส เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ปัญหาครอบครัว รวมถึงการหย่าร้างเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถพบได้ตามสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ ข่าวจากโทรทัศน์ เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้หญิงขาดความเชื่อมั่นในการแต่งงาน และการมีครอบครัว จึงตัดสินใจเลือกอยู่เป็นโสด (อาภัสสร ปุญญโสพรรณ, 2543 อ้างถึงใน ฌูจรี สุวรรณภักดิ์, 2549, น. 14)

7. แนวคิดเรื่องค่านิยมของสังคม

ค่านิยม (values) ของสังคม หมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนาจะได้ ปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายเป็น เป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งบังคับต้องทำต้องปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนนุชายกย่อง และมีความสุขที่จะได้เห็นได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมของสังคมจึงเป็น “วิถีของการจัดรูปความประพฤติ” ที่มีความหมายต่อบุคคลและเป็นแบบฉบับของความคิดที่ฝังแน่นสำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคม

ค่านิยมในทางสังคมวิทยา หมายถึง สิ่งที่ยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก ตราบใดที่มนุษย์ต้องเลือกตัดสินใจในการกระทำอยู่มนุษย์ต้องอาศัยคุณค่าประจำตัว เป็นเครื่องกำหนดแม้แต่สิ่งที่ทำจนเคยชินเป็นนิสัย มีคุณค่าที่ชอบให้ทำเช่นนั้นกำหนดอยู่ มิฉะนั้นแล้วก็คงจะไม่ยินดีจนกลายเป็นนิสัย ฉะนั้น เมื่อเกิดเป็นคนแล้วจะเลือกทำอะไรจะต้องอาศัยคุณค่าที่ตนยึดถือเป็นเครื่องกำหนดทั้งสิ้น

ในทางปรัชญา ความเห็นว่าจะอะไรคือค่านิยมอันเที่ยงแท้แตกต่างกันไปมาก บางความคิดเห็นก็ว่า การกระทำที่ดีและที่ถูกต้อง คือ การกระทำให้เกิดประโยชน์ สูงสุดแก่คนส่วนใหญ่ บางความคิดเห็นก็ว่า การกระทำที่ดีที่ถูกต้องนั้น คือ การกระทำที่เราเจตนาให้คนอื่น ๆ กระทำก็ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นการกระทำที่อาจถือเป็นสากลได้ ฯลฯ ค่านิยมบางอย่างขึ้นอยู่กับ

ลักษณะของสังคมและสภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงจนไม่อาจรักษาเอาไว้ได้ ค่านิยมอย่างใหม่ก็จะเกิดขึ้นมาแทน

สรุปแล้ว ค่านิยมคือสิ่งที่กลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีค่าควรแก่การกระทำ น่ากระทำ น่ายกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้อง (ค่านิยมจึงเสมือนหางเสือเรือที่นำเรือไปในทิศทางต่าง ๆ ตามที่สังคมต้องการ) (สุพัตรา สุภาพ, 2543, น. 21-22)

ในอดีตค่านิยมของสังคมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนในสังคมก็คือการมีครอบครัว เพื่อผลิตทายาทให้กับสังคม ผู้ชายถูกสอนให้เป็นผู้นำของครอบครัวเป็นผู้ตัดสินใจในกิจการของครอบครัวเปรียบเสมือนช้างเท้าหน้า ส่วนผู้หญิงจะถูกอบรมเลี้ยงดูให้เป็นภรรยาที่ดี ต้องเชิดชูยกย่องสามีให้เหนือกว่าตน ยกย่องปฏิบัติ เอาใจใส่ อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ต้องดูแลลูก ต้องเป็นช้างเท้าหลัง ค่านิยมเหล่านี้ได้สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบันแต่อาจจะลดทอนความคาดหวังลงไปบ้างในมุมมองของแต่ละคน ทำให้ผู้หญิงบางคนปฏิเสธที่จะทำตามค่านิยมที่สังคมกำหนดมาให้ ปฏิบัติตาม ผู้หญิงเหล่านี้จึงเลือกที่จะครองตัวอยู่เป็นโสดมากกว่าที่จะมีชีวิตคู่ แล้วอะไรที่เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้หญิงพวกนี้ตัดสินใจที่จะครองตัวอยู่เป็นโสด

8. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความที่มีผู้ศึกษาไว้เกี่ยวกับ ผู้หญิงโสดสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับตนเองของผู้หญิงโสด

ผู้หญิงโสด : อุตลักษณ์และการดำเนินชีวิต โดย ระวีวรรณ ธรณี (2549) ศึกษาถึงอัตลักษณ์และการดำเนินชีวิตของผู้หญิงโสด โดยแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของผู้หญิงโสด ในสถานการณ์ต่าง ๆ การจัดการ ตลอดจนความสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ไม่เคยแต่งงานมาก่อนและยังไม่มีคู่ครองในปัจจุบัน จำนวน 20 คน ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่าสถานการณ์ที่มากกระทบต่ออัตลักษณ์ความเป็นโสดของผู้หญิงโสดประกอบด้วยสถานการณ์อันเนื่องมาจากอิทธิพลของครอบครัวต้นกำเนิดและเครือญาติ อิทธิพลจากกลุ่มเพื่อน และอิทธิพลของสังคม โดยสถานการณ์ที่กระทบจะทำให้ผู้หญิงโสดมีความคิดเกี่ยวกับตัวเองในแง่บวก และมีความคิดเกี่ยวกับตัวเองในแง่ลบ ทำให้เกิดความรู้สึกมีปมด้อย (Stigma) โดยผู้หญิงโสดแต่ละคนจะมีกลยุทธ์การจัดการกับความรู้สึกมีปมด้อย (Stigma) เช่น การให้คำอธิบาย การมองให้เป็นเรื่องสนุก การหลีกเลี่ยง การปกปิด

ภาพลักษณ์หญิงโสดในสังคมไทย โดย รัตติกกร สุรนาทรพิน (2536) ศึกษาภาพลักษณ์ของผู้หญิงโสดในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงคุณลักษณะทั่วไปทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมของผู้หญิงโสดในประเด็นเรื่องอายุและระดับการศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจแรงงานของประชากรไทย และระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงโสดที่มีอายุ 35 ปีขึ้นไปอาศัยอยู่ในภาคกลางเป็นจำนวนมากที่สุด ผู้หญิงโสดส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีสมาชิกอยู่คนเดียวและในเขตเมือง ผู้หญิงโสดมีส่วนในการทำงานมากกว่าผู้หญิงที่สมรสแล้ว และการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 8 ราย ใช้แนวความคิดเกี่ยวกับตนเองมาอธิบาย พบว่า สตรีโสดมีการมองตนเองในลักษณะที่ดี และพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตปัจจุบัน สตรีโสดมีทัศนคติตรงกันว่าการศึกษาและการทำงานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต สตรีโสดได้รับกำลังใจและความเข้าใจจากสังคมรอบข้าง ส่วนในด้านความสัมพันธ์ทางเพศและบทบาทของแม่และภรรยา ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการมีเพศสัมพันธ์ แต่ไม่เห็นความจำเป็นในการเป็นแม่และภรรยา ส่วนใหญ่ตัดสินใจและดำรงชีวิตโสดบนความพึงพอใจของตนเอง

ความคิดเกี่ยวกับตนเองของสตรีโสด ศึกษากรณีสตรีที่ยังไม่เคยแต่งงานและมีอายุ 30 ปีขึ้นไป โดย ชัชสุนี ศุภิลวรร (2528) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดตัวเองของผู้หญิงโสด โดยใช้อัตตะมะโนทัศน์ “การเห็นคุณค่าในตัวเอง” เป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของความคิดเกี่ยวกับตนเอง เป็นปัจจัยหลักในการศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเกี่ยวกับตนเองของผู้หญิงโสด ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเกี่ยวกับตนเองของผู้หญิงโสด และเหตุผลของการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป และไม่เคยสมรสมาก่อน ที่ประกอบอาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 196 คน การรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้หญิงโสด ส่วนใหญ่มีระดับการเห็นคุณค่าในตัวเองในระดับสูง 2) ยังศึกษาถึงปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตัวเองของผู้หญิงโสด 5 ตัวแปร คือ การยอมรับจากบุคคลอื่น ความสมัครใจในการเลือกใช้ชีวิตโสด รายได้ อาชีพ และความโดดเดี่ยวทางสังคม พบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการเห็นคุณค่าในตัวเองมากที่สุดคือ การยอมรับจากเพื่อน รองลงมาคือการยอมรับจากครอบครัว และตัวแปรความสมัครใจเลือกใช้ชีวิต การยอมรับจากผู้ร่วมงาน จากคนทั่วไป มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเห็นคุณค่าในตัวเองในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบว่าระดับรายได้ และอาชีพล้วนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเห็นคุณค่าในตัวเอง แต่ความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ ส่วนปัจจัยที่มี

ความสัมพันธ์ในเชิงลบกับการเห็นคุณค่าในตัวเอง คือ ความโดดเดี่ยวทางสังคม 3) สำหรับเหตุผลของการครองตัวอยู่เป็นโสด คือ ความต้องการใช้ชีวิตโสด เพราะว่ามีอิสระมากกว่าชีวิตแต่งงาน, ไม่พบคนที่ถูกใจ, กลัวจะต้องพบปัญหาเมื่อแต่งงานแล้ว, ไม่พร้อมจะใช้ชีวิตแต่งงาน, คิดว่าชีวิตโสดของตนเองดีอยู่แล้ว, ไม่ต้องการรับผิดชอบชีวิตครอบครัว, การศึกษาและหน้าที่การงานไม่เปิดโอกาสให้มีเวลาพบคนที่ถูกใจ

การเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตัวเอง ของสตรีโสดและสตรีที่สมรสแล้วที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ในกรุงเทพมหานคร โดย นิภาวรรณ กิริยะ (2534) ศึกษาการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้หญิงโสด และผู้หญิงที่สมรสแล้วที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้หญิงโสด และผู้หญิงที่สมรสแล้วที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไปในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงโสด และผู้หญิงที่สมรสแล้วที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ในเขตกรุงเทพมหานคร แนวคิดที่ใช้คือแนวความคิดเกี่ยวกับตนเอง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้หญิงที่สมรสแล้วมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าผู้หญิงโสดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) ผู้หญิงโสดที่อยู่เป็นโสดด้วยความสมัครใจมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าผู้หญิงโสดที่อยู่เป็นโสดโดยไม่สมัครใจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) ผู้หญิงโสดมีการเห็นคุณค่าในตนเองลดลงตามระดับช่วงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนในผู้หญิงที่สมรสแล้ว ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 4) ผู้หญิงที่สมรสแล้วที่มีอายุ 55 ปีขึ้นไป มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าผู้หญิงโสดที่อยู่ในช่วงอายุเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนใหญ่ช่วงอายุที่ต่ำกว่า 55 ปี ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 5) ผู้หญิงโสด และผู้หญิงที่สมรสแล้วมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นตามระดับการศึกษาที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 6) ผู้หญิงที่สมรสแล้วที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าผู้หญิงโสดที่มีระดับการศึกษาเท่ากัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนในระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยที่ 1 และ 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนงานวิจัยที่ 3 และ 4 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และผลการศึกษาค้นคว้ากันตรงที่ผู้หญิงโสดเหล่านั้น มีความคิดเกี่ยวกับตนเองอยู่ในระดับสูง การอยู่เป็นโสด เนื่องมาจากความพึงพอใจของตนเอง การประกอบอาชีพ การมีรายได้มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตัวเองในเชิงบวก มากกว่าลบ

โลกทัศน์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการอยู่เป็นโสดของพนักงานต้อนรับหญิงบนเครื่องบิน โดย ไศรยา เตชะวัฒน์เศรษฐ์ (2544) ศึกษาโลกทัศน์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการอยู่

เป็นโสดของพนักงานต้อนรับหญิงบนเครื่องบินนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงโลกทัศน์และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการอยู่เป็นโสดของพนักงานต้อนรับหญิงบนเครื่องบินของสายการบินแห่งหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งกลุ่มที่ทำการศึกษานี้จะเป็นเสมือนตัวแทนของเพศหญิงที่อยู่เป็นโสดที่อธิบายได้ถึงเหตุผล และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นโสดของเพศหญิงที่อยู่ระบบสังคมที่ถูกครอบงำโดยอุดมการณ์ครอบครัวและการมีเหย้าเรือน โดยการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ มีการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์บุคคลกลุ่มที่ศึกษาแบบเจาะลึก

การวิเคราะห์นั้นแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ 1) วิเคราะห์การเลือกที่จะอยู่เป็นโสดของพนักงานต้อนรับหญิงบนเครื่องบิน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าพวกเรามีเหตุผลในการเลือกเป็นโสดจากปัจจัยที่หลากหลาย โดยที่บรรทัดฐาน ความเชื่อ และค่านิยมของสังคมมิใช่เหตุผลในการเลือกที่จะเป็นโสดแต่อย่างใด 2) วิเคราะห์โลกทัศน์ความเป็นโสดของพนักงานต้อนรับหญิงบนเครื่องบิน จากการศึกษาพบว่า พนักงานต้อนรับหญิงบนเครื่องบินทั้งหมดมิได้มองตนเองแปลกแยกจากสังคมแต่อย่างใด 3) วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการอยู่เป็นโสดของพนักงานต้อนรับหญิงบนเครื่องบิน จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอยู่เป็นโสดนั้นประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านประสบการณ์ ภูมิหลัง พื้นฐานทางครอบครัว ปัจจัยด้านความผูกพันกับครอบครัวเดิม (บิดามารดา) ปัจจัยด้านรายได้ ปัจจัยด้านการมีงานอดิเรกหรือกิจกรรมอื่น ๆ ปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อนสนิท ปัจจัยด้านการได้รับการยอมรับจากบุคคลแวดล้อมต่อสภาพโสดของตนเองและปัจจัยด้านการไม่พบคนที่ถูกใจหรือมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้

2. งานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้หญิงโสด

ชญญา ลีศัตรูพ่าย (2546) ศึกษาความเครียดในการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงอายุ 30 ปีขึ้นไป ในหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และเอกชน เขตกรุงเทพมหานคร มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเครียดในการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงโสดอายุ 30 ปีขึ้นไป จำนวน 405 คน

ผลการศึกษาพบว่า ระดับความเครียดในการอยู่เป็นโสดของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 30-40 ปีขึ้นไป มีความเครียดอันเนื่องมาจากความต้องการทางเพศสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีความเครียดอันเนื่องมาจากความเหงา และความเครียดอันเนื่องมาจากความอ้างว้างสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยที่สามารถทำนายความเครียดในการอยู่เป็นโสดได้ดีที่สุด คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง รองลงมาคือลักษณะของบุคลิกภาพ และแรงสนับสนุนทางสังคมตามลำดับ

ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดต่อการอยู่เป็นโสดของสตรี โดย อรวีร์ กীরติเสถียร (2534) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดในการอยู่เป็นโสดของผู้หญิง มีวัตถุประสงค์คือการศึกษา ระดับความเครียดในการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป และเปรียบเทียบระดับความเครียดในการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงที่มีอายุต่างกัน และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเครียดในการอยู่เป็นโสดของผู้หญิง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงโสดที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป และมีอาชีพเป็นพยาบาลในโรงพยาบาลศิริราช จำนวน 191 คน

ผลการศึกษาพบว่า ระดับความเครียดในการอยู่เป็นโสดของพยาบาลส่วนใหญ่อยู่ระดับต่ำและค่อนข้างต่ำระดับกลาง เมื่อเปรียบเทียบระดับความเครียดในระหว่างพยาบาลที่มีอายุ 30-35 ปี และอายุ 36 ปีขึ้นไป พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายความเครียดในการอยู่เป็นโสดของผู้หญิง คือ บุคลิกภาพมั่นคง ห่วงไหว และโอกาสที่จะได้แต่งงาน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอยู่เป็นโสด รูปแบบการเป็นโสด และปัจจัยสนับสนุนการใช้ชีวิตโสด : ศึกษาเฉพาะสตรีโสดในวัย 25-50 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร โดย ร.ต.อ. ชัชทอง ฤทธิ์ทอง (2541) เป็นการศึกษาเชิงสำรวจเกี่ยวกับผู้หญิงโสดเพื่อต้องการทราบถึงรูปแบบการใช้ชีวิตโสด ทศนคติต่อการสมรส และการอยู่เป็นโสด และศึกษาถึงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการใช้ชีวิตโสดของผู้หญิงอายุ 25-50 ปี ในกรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการใช้ชีวิตโสด กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้สมัครงใจเป็นโสด มีสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมาคือสมัครงใจเป็นโสดชั่วคราว และสมัครงใจเป็นโสดถาวรมีน้อยที่สุด ส่วนการศึกษาด้านการสนับสนุนทางสังคม กลุ่มตัวอย่างได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนค่อนข้างสูง เป็นกลุ่มที่มีรายได้สูง ประกอบอาชีพรับราชการและเอกชน และครอบครัวในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ส่วนการเห็นคุณค่าในตัวเอง กลุ่มตัวอย่างมีระดับการเห็นคุณค่าในตัวเองในระดับค่อนข้างสูง สำหรับทัศนคติต่อการอยู่โสด กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าการอยู่เป็นโสดดีกว่า สูงกว่ากลุ่มที่เห็นว่าการแต่งงานดีกว่า ส่วนการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอยู่เป็นโสด พบว่าความคิดเห็นว่าการอยู่เป็นโสดดีกว่า และการมีอายุค่อนข้างสูง เป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้หญิงตัดสินใจเป็นโสดถาวรโดยสมัครงใจ และการมีอายุยังน้อยและมีรายได้ดีมีอิทธิพลต่อการสมัครงใจเป็นโสดชั่วคราว และการมีความคิดเห็นว่าการแต่งงานดีกว่า และความคิดเห็นว่าการอยู่เป็นโสดของผู้หญิงจะเป็นปัญหาทางสังคม มีอิทธิพลต่อการไม่สมัครงใจเป็นโสดของกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเครือข่ายทางสังคมและสนับสนุนทางสังคมของสตรีโสดอายุ 40-59 ปี ในกรุงเทพมหานคร โดย อาภัสสร บุญญโสพรรณ (2543) มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ เพื่อ

ศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้เป็นโสดรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เคยสมรสและไม่เคยสมรส และเพื่อศึกษาเครือข่ายทางสังคมและการสนับสนุนทางสังคมของผู้หญิงโสด โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 378 คน

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงโสดที่ไม่เคยสมรสมาก่อน มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้ระหว่าง 10,001-20,000 ส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเองจากการศึกษาการสนับสนุนทางสังคม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่อายุไม่มากได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากเครือข่ายครอบครัวค่อนข้างสูง ส่วนการตอบสนองความต้องการทางด้านอารมณ์และสังคม กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุมากจะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเพื่อนด้านข้อมูลข่าวสารและเงินทอง

งานวิจัยทั้งสี่เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมมีความจำเป็นที่ช่วยเกื้อหนุนต่อการดำเนินชีวิตทางสังคมของผู้หญิงโสด

แนวทางการพัฒนาบริการเพื่อเตรียมการให้กับสตรีโสดก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ในเขตดินแดน กรุงเทพมหานคร โดย ภัทรพร อ่อนไสว (2544) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาบริการทางสังคมสำหรับผู้หญิงโสดโดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาบริการสังคมเพื่อเตรียมการให้กับผู้หญิงโสดก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ในเขตดินแดน กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะบริการทางสังคมที่เหมาะสมต่อผู้หญิงโสดก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ และการเตรียมการของผู้หญิงโสดก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ และแนวทางการพัฒนาบริการสังคมที่เหมาะสมต่อการเตรียมการของผู้หญิงโสดก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในเขตดินแดน กรุงเทพมหานคร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์กรณีศึกษาแบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 10 ราย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงโสดก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ มีอายุระหว่าง 50-59 ปี มีสภาพปัญหาคล้ายกัน คือ ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงโสดไม่แต่งงาน โดยข้อดีของการอยู่เป็นโสดคือ มีชีวิตที่อิสระ เรียบง่าย ไม่ต้องมีภาระรับผิดชอบ และข้อเสียของการอยู่เป็นโสดคือถ้าไม่มีรายได้ที่เพียงพอจะลำบากมาก เพราะต้องอยู่ตัวคนเดียวในวัยสูงอายุ ผลการศึกษาด้านการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของสตรีโสดพบว่า มีการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุจำนวน 1 ราย และอีก 9 ราย ไม่มีการวางแผนระยะยาว ผลการศึกษาด้านลักษณะบริการสังคมที่เหมาะสมต่อสตรีโสดก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุพบว่า ไม่มีบริการสังคมใดที่จัดบริการเฉพาะด้านสำหรับสตรีโสด ไม่มีบริการระยะยาวที่เป็นโปรแกรมทางเลือก เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างชัดเจน สำหรับแนวทางการพัฒนาบริการที่เหมาะสม คือ ต้องเป็นการให้บริการที่ให้โอกาสแก่ผู้มีรายได้น้อย และระบบบริการที่มีความรวดเร็ว นอกจากนี้สตรีโสดยังมีความพึงพอใจน้อยและต้องการบริการเสริมจากภาครัฐเพื่อการแก้ไขปัญหาที่มี

งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาใน กลุ่มตัวอย่าง ของสตรีโสดอายุ 50-59 ปี ซึ่งคาดว่าจะครอง โสดถาวร เมื่อสตรีเหล่านี้มีเพิ่มมากขึ้นแล้วและสตรีเหล่านี้จะอยู่อย่างไร งานวิจัยข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางที่รัฐบาลควรจัดให้มีบริการทางสังคมที่เหมาะสมต่อสตรีโสดเหล่านี้ และงานวิจัยชิ้นนี้ ถือเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าต่อไปว่าสตรีกลุ่มนี้จะอยู่อย่างไร มีเครือข่ายทางสังคม การสนับสนุนทางสังคมและรัฐบาลอย่างไรบ้างที่ทำให้ ผู้หญิงที่ครองตัวเป็นโสดสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วย ความสุขต่อไปในอนาคต